

Bullitta, Dario and Natalie M. Van Deusen: *Sainthood, Scriptoria, and Secular Erudition in Medieval and Early Modern Scandinavia. Essays in Honour of Kirsten Wolf* (Acta Scandinavica. Cambridge Studies in the Early Scandinavian World, vol. 13) (Turnhout: Brepols 2022). 466 sider. 40 ill.

Melding av Åslaug Ommundsen

Festskriftsjangeren er både omdiskutert og populær, og slike bøker manifesterer seg på høgst ulikt vis. Festskriftet til norrønfilologen Kirsten Wolf er ein honnør frå eit breitt fagmiljø, publisert som volum 13 i Brepols sin *Acta Scandinavica*-serie. Boka er innhaldsrik og er sett saman av heile 18 ulike kapittel, i tillegg til ei innleiing ved redaktørane. Bidraga femner om viktige delar av den rike islandske litteraturen og kapitla er tematisk delte inn i sju bolkar som skal reflektere mottakarens forskingsinteresser: helgenar og biletkunst, dei heilage i mellomalderen, sogene om Gudmundr den gode, andelege lesingar, skaldedikt, verdsleg lærdom og, til sist, etter-reformatoriske heilage.

I introduksjonen får me ei innføring i Kirsten Wolfs faglege prestasjonar: utdanning, akademiske stillingar, publikasjonar og prisar. Bakarst i boka er det sett inn ei imponerende publikasjonsliste frå 1982 til 2022 (inkludert *forthcoming*) og ei *Tabula gratulatoria*. Kirsten Wolf har, og har hatt, ein imponerende forskarkarriere. For dei av oss som ikkje kjenner henne personleg, er det kanskje ikkje like lett å få eit inntrykk av personen og kollegaen Kirsten og den rolla ho har spela i forskingsmiljøet – som gjer at så mange har lagt ned så mykje arbeid for å heidre henne på 60-årsdagen. Difor er det ekstra velkomment med personlege drypp i enkelte av bidraga i boka, med varme referansar til gjevande prosjektsamarbeid, lærerike seminar eller inspirerende forskingbidrag. Som vanleg er det også bidrag som ikkje syner til Wolf i det heile, heller ikkje i bibliografien, men sjangeren opnar no eingong for slik variasjon.

Breie og ambisiøse titlar er eit vanleg kjenneteikn for antologiar der tittelen skal famne om ulike bidrag. Tittelen *Sainthood, Scriptoria, and Secular Erudition in Medieval and Early Modern Scandinavia* synest delvis styrt av freistande alliterasjon og eit ynskje om at ingen skal hamne utanfor. Dette gjer at tittelen blir litt misvisande i høve til boka sitt eigentlege fokus. Ein undrar seg til dømes om ikkje «Skaldic poetry» ville vore vel

så klargjerande og representativt som «Secular Erudition», eit uttrykk ein kan stille seg lett spørjande til i denne samanhangen. Det ville også ha plassert boka tydelegare i det norrøn-islandske fagfeltet. For dei som ikkje kjenner mottakaren av festskriftet, er det korkje openbert eller sjølvsaugt at «Scandinavia» i så stor grad fokuserer på Island. Heile 16 av 18 bidrag tek for seg islandsk helgenkult, islandske handskrifter (heller enn skriptoria) og/eller islandsk litteratur (heller enn lærdom). Det «skandinaviske alibiet» er dei to første artiklane, Thomas A. Dubois («In Hand and Underfoot», om framstillinga av hender og føter i mellomalderskulpturar) og Marianne Kalinke («Pictorial Hagiography», om framstillinga av Henrik 2.s død på ein kyrkjevegg i Vamlingbo på Gotland). Slik sett er det eit godt grep å opne med Dubois som har ei så open, men samstundes nær, tilnærming til framstillingar av dei heilage.

Vidare fylgjer lesverdige bidrag som illustrerer korleis islandske forfattarar i mellomalderen omfamna skildringar av dei heilage på folkespråket, både for heimlege og innførte helgenar: Sankt Þorlákr og sankt Jón (Ásdís Egilsdóttir), sankt Cecilia (Margaret Cormack), sankt Mikael og sankt Nikolas (Jón Viðar Sigurðsson) og sankt Guðmundr den gode (Góttskalk Jensson og Shaun F. Hughes). Gottskalk Jensson minner lesarane om at Island også hadde ein rik heimleg litteratur på latin. Dette gjer han på ein spanande måte med å granske språklege spor etter ein tapt latinsk legende for «Godemundus bonus» i D-redaksjonen av *Guðmundar saga*. I praksis blir Gottskalks kapittel også ein diskusjon om dei komplekse prosessane av gjensidig påverknad mellom folkespråk og latin i ein to-språkleg skriftkultur. Det som blir litt underkommunisert i boka generelt, ikkje minst med tanke på bokas tittel, er korleis latinen faktisk dominerte helgenlegendesjangeren i mellomalderen.

Etter ein interessant diskusjon om omsetjinga i *Stjórn* I av den problematiske ofringsscena i 1. Mosebok 22 med Abraham og Isak (Siân E. Grønlie) kjem det mest kodikologiske av bidraga i boka. Dario Bullitta (som også er ein av redaktørane) presenterer ein inngående analyse av handskriftet AM 624 4to, ei fascinerande samlebok med, i hovudsak, religiøst orienterte tekstar omsette frå latin til islandsk. Bullitta kjenner utvilsamt handskriftet særskildt godt. Hans analyse av AM 624 4to inkluderer ei kollasjonering, oversyn over margnotat og -teikningar, skrivarhender og sist, men ikkje minst, eit oversyn over dei 36 tekstlege einingane i handskriftet, som opnar med ei omsetjing av (pseudo-) Bernhard av Clairvauxs *Meditationes* og fortset med blant anna ulike komputistiske

og homiletiske tekstar. Han konkluderer med at handskriftet var tenkt som ei andeleg handbok til bruk ved Þingeyrar kloster på nord-Island. Samstundes som det er beundringsverdig å ha analysert eit handskrift så grundig, illustrerer kapitlet nokre av utfordringane med å formidle slike inngåande studium utan at det blir framandgjerande. Det er pedagogisk krevjande å framstille klart det som ein sjølv kjenner så godt. Når lesaren i tillegg må bla fram og tilbake mellom tekst og illustrasjonar, blir det ei ganske krevjande øving. Likevel klarer Bullitta å formidle at AM 624 4to er eit spanande handskrift ikkje berre på grunnlag av innhaldet, men også frå ein kodikologisk synsvinkel.

Omtrent halvparten av kapitla er illustrerte, og dei 40 illustrasjonane ei er gode og omhyggeleg utvalde. Uheldigvis er dei samla i ein «klump» aller fremst i boka, slik at lesaren må bla fram for å finne illustrasjonen og deretter bla tilbake til staden i teksten, noko som bryt opp leseflyten. Dette skaper også frustrasjon dersom ein vil gå motsett veg: Om ein kikkar gjennom illustrasjonane og har lyst til å finne tilhøyrande tekst, veit ein ikkje kva for kapittel illustrasjonen høyrer til, og må gjette og leite. Ein del av dei andre utgåvene i *Acta Scandinavica*-serien (til dømes vol. 8 og vol. 12) har illustrasjonane plasserte ved dei relevante stadene i teksten, noko som langt er å føretrekkje for lesaropplevinga. Sjølv om kapitla ikkje formelt sett er nummererte, kunne noko vore løyst med å nummerere figurane etter den faktiske kapittelrekkefølga (slik det er gjort med tabellane, trass i at desse er plasserte i den løpande teksten, til dømes «Table 10.1.» i Dario Bullittas kapittel).

Den femte seksjonen av boka er vigd skaldedikt med bidrag frå nokre av dei beste akademikarane på feltet (Russell Poole, Margaret Clunies Ross og Martin Chase). Dei to kapitla som utgjer seksjonen «Secular erudition», omhandlar forfattaren Sturla Þórðarson og den vanskelege balanseonggen mellom samstundes å vere deltakar og forteljarstemme i eit historisk narrativ (Úlfar Bragason), og kvinnene som aktørar i *Laxdæla saga*, med fokus på Guðrún (Todd Michelson-Ambeland). Den sjuande og siste seksjonen i boka minner oss om at trua på heilage personar ikkje brått tok slutt med reformasjonen, men tok nye former som også fekk litterære uttrykk. Her lærer me om diktet til ære for Helga Aradóttir og spreinga av dette (Þórunn Sigurðardóttir), *Veróníkukvæði* (Margrét Eggertsdóttir), Mariatekstar (Svanhildur Óskarsdóttir) og *Kvendemaþáttur* (Natalie M. van Deusen). Her er det fine døme på etter-reformatoriske diktverk å fordjupe seg i. Denne avslutninga kler boka godt

SAINTHOOD, SCRIPTORIA, AND SECULAR ERUDITION

og føyer seg inn i fine påminningar dei siste åra om at tru, verdsbilete og tradisjon ikkje let seg endre over natta.

Boka *Sainthood, Scriptoria, and Secular Erudition in Medieval and Early Modern Scandinavia* kastar lys over den rike folkespråklege litteraturen på Island, frå skaldekvad til helgenlegender. Bidraga er skrivne av dyktige og erfarne akademikarar, og held eit høgt nivå. Redaktørane har lagt ned eit stort arbeid i å få bidraga til å fylgje naturleg etter kvarandre for at boka, i så stor grad som mogleg, skal framstå som ein heilskap. Kirsten Wolf har all grunn til å vere stolt over denne gåva.

Åslaug Ommundsen
Universitetet i Bergen
Institutt for lingvistiske, litterære og estetiske studium
Postboks 7800, NO-5020 Bergen
aslaug.ommundsen@uib.no.